

היבטים לשוניים במגילת אסתר

דקדוקי קריאה וטעמים במגילת אסתר

הערה כללית: יש קוראים שבסוף כל פרק מנגנים ניגון מיוחד כעין זרקא סגול של המגילה. אין לזה מקום כי חלוקת הפרקים היא נוצרית, ואין לייסד מנהגים על חלוקת הנוצרים.

פרק א

א א וַיְהִי: היר"ד בשוא נח, בטעם טפחא. **הַמְלִיךְ**: מלרע, ההטעמה בלמ"ד. **מְהֵרָה**: כדי להבחין שהוא שם מדינה ולא פועל בציווי צריך לקרואו מלעיל ולהדגיש את הדל"ת.

א ה וּבְמַלְאֹתַי: יש לקרוא 'ובמלות' האל"ף כלל אינה נשמעת¹. **הַנְּמַצְאִים**: הצד"י בשוא לא בקמץ.

א ו עַל-גְּלִילֵי כֶסֶף: הטעם נסוג ללמ"ד. **וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ**: הטעם נסוג למ"ם. **רְצַפְתָּ**: הצד"י בשוא נע, הפ"א רפויה².

א ז וְכֻלָּם מִכֶּלֶם שׁוֹנִים: במנגינת איכה

א י הַמְשַׁרְתִּים: המ"ם בשוא נח.

א יא יֵא אֶת-יָפְתָה: יר"ד ראשונה בקמץ קטן, פ"א בשווא נח, לא בחירק, יר"ד שנייה בקמץ ומפיק בה"א.

א יג בְּעֶרְהָ בּוֹ: אין טעם נסוג אחור, יש לכלל היותר געיה בב"ת הראשונה, להעמיד מעט לפני הגרונית החטופה

א יד שִׁתָּר: קמץ בת"ו

א יז בַּעֲלֵיהֶן: העי"ן בשוא נח וכן הדבר גם בהמשך. **וְלֹא-בָאָה**: הטעם בב"ת, היחיד במלעיל כי הוא לשון עבר. בשאר המגילה הטעם באל"ף, במלרע, לשון הווה (בינוני).

א כ פְּתָגָם: הגימ"ל קמוצה ללא דגש והשוא בת"ו נח.

א כב שִׁרָר: ש"ן שמאלית

פרק ב

ב א כִּשְׁדֹּךְ חֲמַת: אע"פ שטעם מפסיק מפריד בין המילים, עלול קורא שאינו מבחין בין ח"ת לכ"ף רפויה (מבטא "ישראלי") להבליע כאן אות.

ב ב יִבְקֶשׁוּ: הקו"ף רפויה בשוא נח.

ב ג וַיִּפְקֹד: ה"ו בשוא לא בפתח. **וַיִּקְבְּצוּ**: הוא"ו שוואית. **הַגָּא**: הגימל בסגול.

ב ה אִישׁ יְהוּדִי ...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ואחריו בעל הקריאה. **מְרַדְּכֵי**: יש מנקדים וקוראים הדל"ת בחטף קמץ שנקרא כחולם. רוב העולם קוראו כשוא נע רגיל כלומר כעין סגול. שתי הקריאות נכונות.

ב ו אֲשֶׁר הִגְלָה: במנגינת איכה. **הִגְלָה, הִגְלָתָה** ה"א בקמץ חטוף. **עִם יְכַנְיָה מֶלֶךְ-יְהוּדָה**: טעם טפחא בתיבת **עִם**, כ"ף של **יְכַנְיָה** בקמץ חטוף, נו"ן בשווא נח ויר"ד בקמץ, יכונ-יה. **אֲשֶׁר הִגְלָה**: ה"א בסגול.

ב ח וּבְהַקְבֵּץ: הב"ת בשוא נח על אף הגעיה בול"ו.

ב ט וַתֵּשֶׂא חֶסֶד: תיבה ראשונה מלרע ושנייה מלעיל, אין טעם נסוג אחור **לְתַת לָהּ**: טעם מונח אינו נסוג אחור והת"ו בצירה, בהמשך הפסוק **לְתַת-לָהּ**, המילים מוקפות, הלמ"ד ראויה לקבל געיה.

ב יא לְפָנֵי חֲצַר בֵּית-הַנְּשִׂים: טעם טפחא בתיבת **לְפָנֵי**

ב יב בְּדַת הַנְּשִׂים: הדל"ת בקמץ למרות הסמיכות³.

¹ במילה זו רבו המשתבשים. מה שמטעה הוא שיש ספרים מסמנים כתיב וקרי, וזה מוסיף על הבלבול (גם ההטעמה בלמ"ד מקשה על ההבחנה בין אם יש תנועה באל"ף בין אם אין).

² המדגיש עובר למשמע של גחלת.

³ [המקדש אשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו (לא זו) בְּדַת משה וישראל" בדל"ת קמוצה. ברוב הסיפורים הדל"ת פתוחה, וצריך לתקן] בקובץ משנת ס"ז בא דיון ארוך בעקבות הערה זו.

ב יג בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע⁴. יִתֵּן לָהּ: טעם נסוג אחור לנו"ן

ב יד בָּאָה שָׁבָה: שתי המילים מלרע.

ב טו בַּת-אֲבִיחַיִל דָּד: אין פסק בין התיבות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ב כא וּמְרַדְּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ: טעם טפחא בתיבת וּמְרַדְּכִי

פרק ג

ג א וַיִּנְשְׂאָהּ: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף

ג ד כְּתִיב בְּאֶמְרֵם קְרִי בְּאֶמְרֵם: כמו כל כתיב וקרי הכתיב אינו נקרא, ואין ל"הדר" לקוראו בקריאה חוזרת כיון שעל פי המסורת קוראים את הקרי בלבד⁵.

ג ח בְּכָל מְדִינֹת מְלֻכּוֹתָדָד: טעם טפחא בתיבת בְּכָל

ג י אֶת-טַבְּעֹתָו: העי"ן בשוא נח. בֵּן-הַמְּדַתָּא: המ"ם דגושה בשוא נע.

ג יב וְאֶל-שָׂרֵי עַם: טעם נסוג אחור לשי"ן נִכְתָּב וְנִחְתָּם: בשתייהן הת"ו קמוצה, אין וא"ו החיבור מחברת בין הפעלים אלא בין העניינים בלבד⁶

ג יד לְהַנִּתֵן דָּת: הטעם נסוג לנו"ן ויש געיא בת"ו למנוע בליעת הנר"ן הסופית.

ג טו בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יֵשְׁבוּ לְשָׂתוֹת וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבוֹכַדְנֶצַּר: כשהמילה שׁוֹשַׁן היא לבדה השי"ן היא קמוצה, כשהיא סמוכה למילה הבירה השי"ן פתוחה. החל מ-וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן בניגון איכה

פרק ד

ד א כל הפסוק בניגון איכה

ד ג אֲבָל גְּדוֹל... לְרַבִּים: בניגון איכה

ד ז בִּיהוֹדִים - בִּיהוֹדִים: בכל המגילה קוראים יְהוּדִים ביר"ד אחת.

ד ח כְּתָב-הַדָּת: למרות הסמיכות הת"ו בקמץ רחב. נִתֵּן לוֹ: טעם נסוג אחור לנו"ן לְהַתְחַנֵּן-לוֹ: געיה בה"א, אין להעמיד את החי"ת

⁴ לדעת ערוך השולחן סי' תר"ץ הקורא מלעיל מחזירין אותו.

⁵ לכן יש להתפלא על מי של"חומרא" קוראים פעמיים גם בב"ת וגם בכ"ף.

הרי לא מדובר כאן רק בשיבוש אלא בפגיעה בעיקרי האמונה. וזו לשון השלחן ערוך אורח חיים סימן קמא סעיף ח: כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונידוהו וזוהידיהו מהתיבה. ע"כ.

מי הוא זה ואיזה הוא אשר יערוב ליבו לבלע את הקודש. ולכן לקרוא כְּאֶמְרֵם.

⁶ (כבר שמעתי קורא שהטעים כך שיצר חיבור בין השניים)

⁷ כבר הבהרנו פעמים רבות שסימנים ושאר מקורות ע"פ תנ"ך קורן, אינם בני פלוגתא נגד הנוסחאות המדויקות של ר"מ ברויאר ז"ל. ואפילו במקומות שכתר ארם צובא לא נשתייר בהם. ועובדה היא שגם תוכנת הכתר של בר-אילן מסכימה כמעט בכל מקום לשיטתו (מלבד שיטת הגעיות הקלות שאיננה נוגעת לכאן)

⁸ (ברוב הספרים התלישא מסומנת רק על הה"א בסוף המילה. עם זאת הטעם בב"ת. הוספתי כאן תלישא למנוע טעויות).

⁹ סימון החטף נועד להורות על הנעת השווא בלבד.

¹⁰ התלישא מימין לאות הראשונה אינה מראה את מקום ההטעמה אלא שזהו מקומה הטבעי תמיד, ללא כל קשר להברה המוטעמת [הוספנו כאן תלישא נוספת ליתר בטחון]

¹¹ זה משנה את המשמעות.

¹² א"ה: לא ידוע לי למה בדפוס ניתן סימן זה לקרני-פרה. בכתבי היד צורתו היא כמין V מעל האות המוטעמת. יתכן שטעם נדיר זה מנוגן כך בגלל צורתו בדפוס שאין לה קשר לצורתו במקורות. אגב, התלישות בכתבי היד הן עיגולים. תלישא גדולה – עיגול על האות הראשונה, וקטנה על האחרונה. בדפוס הוסיפו קו קטן אלכסוני. אין לזה קשר לקרני פרה. א.ל.

¹³ זהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך!

¹⁴ כבר הערנו שאע"פ שרו"ה מזכיר כלל במשפטי הטעמים שלו שמילים כגון זו יש מרכא ולא געיא במילה, הוא סימן געיא. בעקבותיו הלכו בתנ"ך קורן. ברויאר וכן בכתר בר-אילן אל נכון במרכא, וכמדומה גם בקורן מתוקן לפעמים בנ"ך במהדורות המאוחרות.

¹⁵ כמו 'רַבּוֹת אַפְרַיִם' וכדו'. יתכן להתיר למי שחושש מהבלעת אות לקוראו בשוא נע. רצוי מאוד להתאמן לקוראו בשוא נח הנכון לפי הדקדוק.

ד י וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהִתְדָּבֵד: כִּךְ צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַהֲטַעְמָה וְלֹא כְקוֹרֵן וְאַחֲרָיִם אֲשֶׁר הִטְעִימוּ וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהִתְדָּבֵד:
 ד יֵא וְעַם-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: כִּךְ הַהֲטַעְמָה בְּמִדּוּיָקִים. בְּקוֹרֵן וּבְדוּמִיּוֹ, תִּיבַת 'וְעַם' בְּתִלְשָׁא קִטְנָה.⁷ אֲשֶׁר יָבֹא-אֶל-הַמֶּלֶךְ:
 כִּךְ הַהֲטַעְמָה בְּמִדּוּיָקִים, טַעַם מוֹנַח בְּתִיבָה אֲשֶׁר וְלֹא בְתִיבָה הַמוֹקֶפֶת שְׁלֹאֲחֶרֶה. וְחִיָּה: בְּמִלְרַע
 ד יד תַּחֲרִישִׁי: הַטַּעַם בְּרִ"ש. הַגְּעָתָ: הַעִ"ן בְּפִתַח, וְהַתִּ"ו בְּדָגֶשׁ קַל.
 ד טז הַנְּמַצָּאִים: הַצַּדִּי בְשׁוֹא לֹא בְקִמְץ. אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: הַדְּלֹת בְּשִׁתְיָהּ בְשׁוֹא נַח, בְּנִיגוֹן אִיכָה

פרק ה

ה ב בְּחֶצֶר: יֵאֵרִיךְ מַעַט בְּבִ"ת לְהַבְדִּיל בֵּין מִיּוֹדַע בְּסִגּוּל לְבִין בְּלִתִּי מִיּוֹדַע בְּשׁוֹא וְכֵן הוּא בְּהַמְשָׁךְ בְּפִרְק ו ד-ה
 ה ג וַיִּנְתֵּן לָךְ: הַטַּעַם נִסּוּג לְנֹ"ן וְיֵשׁ גַּעִיָּא בְּתִ"ו לְמִנּוּעַ בְּלִיעַת הַנֹּ"ן הַסּוֹפִית.
 ה ה וַיִּנְתֵּן לָךְ: הַטַּעַם נִסּוּג לְנֹ"ן וְיֵשׁ גַּעִיָּא בְּתִ"ו לְמִנּוּעַ בְּלִיעַת הַנֹּ"ן הַסּוֹפִית.
 ה ו וַתֹּאמֶר: מְלַרַע וּמ"ם בְּפִתַח.
 ה יֵא נְשָׂאוֹ: הַשִּׁ"ן בְּשׁוֹא נַע וְדָגֶשׁ, לְהִזְהַר מִהַבְּלַעַת הָאֵל"ף
 ה יב לֹא-הִבִּיֵּאָה: מְלַעִיל.⁸ קָרוֹא-לָהּ: גַּעִיָּה בְּקו"ף
 ה יד יַעֲשׂוּ-עֵץ: גַּעִיָּה בִּי"ד, יֵשׁ לְהֵאֲרִיךְ מַעַט בְּקִרְיָאֲתָהּ לְמִנּוּעַ הַבְּלַעַת הַעִ"ן הַחֲטוּפָה. גְּבָהּ: אֵין לְקָרוֹא ה"א בְּפִתַח ha,
 ה קִרְיָאֲהָ הַנְּכֻנָּה אֲצֵל הָאֲשַׁכְּנָזִים הִיא אֵה כְּלוּמַר ah, בְּעִדּוֹת הַמְזַרְח: וַהּ wah. וּבֹא-עַם-הַמֶּלֶךְ: בְּמִדּוּיָקִים, שְׁלוֹשׁ הַמִּילִים
 מוֹקֶפֶת וּמוֹטַעְמוֹת בְּמַרְכָּא וְכֵן צָרִיךְ לְקָרוֹא

פרק ו

ו א נְדָדָה: דְּלֹת רֵאשׁוֹנָה בְּשׁוֹא נַע וְלֹא בְחֲטָף כְּפִי שְׁמוֹפִיעַ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת.⁹ וַיֹּאמֶר לְהִבִּיֵּא: תִּיבָה וַיֹּאמֶר בְּרִבְעֵי וְלֹא
 בְּתִלְשָׁא כְּפִי שְׁמוֹפִיעַ בְּקוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ. וַיְהִי: הוּא"ו בְּפִתַח
 ו ב הַסֵּף: הַסֵּמ"ך בְּפִתַח לְמִרְוֹת הָאֲתַנַּח. בְּקֶשׁוֹ: הַקו"ף רְפוּיָה בְּשׁוֹא נַח.
 ו ג מֶה-נִּעְשָׂה: הַשִּׁ"ן בְּקִמְץ הַקּוֹרָא בְּסִגּוּל מְשֻׁנָּה מְשֻׁמְעוֹת. וְכֵן בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק.
 ו ו בְּאִישׁ: הַבִּ"ת בְּקִמְץ.
 ו ז לְבֶשׂ-בּוֹ: גַּעִיָּה בְּלִמ"ד
 ו יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו: תִּיבַת וַיֹּאמְרוּ בְּמַלְעִיל! הַמ"ם בְּשׁוֹא נַע וְהַלִּמ"ד בְּמִילָה אַחֲרֶיהָ לְלֹא דָגֶשׁ

פרק ז

ז ב וַתִּנְתֵּן לָךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לְנֹ"ן
 ז ג וַתֹּאמֶר: הַמ"ם בְּפִתַח
 ז ד כִּי נִמְכַרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וְלֹאֲבָד: יֵשׁ הַנוֹהֲגִים לְקָרָא בְּנִיגוֹן אִיכָה. בְּנִזְק: הַנֹּ"ן בְּצִירִי וְלֹא בְּסִגּוּל
 וְאֵלֹ: בְּמִלְרַע, הַהֲטַעְמָה בְּלִמ"ד¹⁰
 ז ו נְבַלְעַת: הַעִ"ן בְּפִתַח וְלֹא בְּקִמְץ¹¹
 ז ט אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמֶּן: נִגִּינַת הַטַּעַם קִרְנֵי פֶרֶה, לְמִי שֶׁאֵין מְסוּרַת אַחֲרָת, הִיא: פֶּזֶר-תִּלְשָׁא גְדוּלָה- תִּלְשָׁא קִטְנָה¹²

פרק ח

ח א מֶה הוּא לָהּ: תִּיבַת מֶה בְּפִתַח וְלֹא בְּקִמְץ
 ח ו כִּי אִיכָכָה... מְלַרַע וּבְנִיגוֹן אִיכָה. בְּאֲבָדָן: הָאֵל"ף בְּקִמְץ קֶטַן
 ח ט הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים-וְהַפְּחוֹת: בְּמִדּוּיָקִים, הַתִּיבּוֹת מוֹקֶפֶת, בְּקוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ, יֵשׁ מוֹנַח בְּתִיבָה הַרֵאשׁוֹנָה¹³
 ח יֵא אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וְעִיר: תִּיבַת אֲשֶׁר בְּמוֹנַח רִגְלִי וְלֹא מוֹנַח לְגַרְמִיָּה כְּפִי שְׁמוֹפִיעַ בְּקוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ

ח יד יִצְאֹן: טעם משנה – מרכא¹⁴, ביר"ד, יש להאריך מעט בקריאתו
ח טו וּמְרַדְּכֵי יִצְאֹן...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ולאחר מכן חוזר אחריהם בעל הקריאה
ח יז לַיהוּדִים הֵיטָה אֹרְהָ...: כנ"ל

פרק ט

ט א שְׁבָרוֹ: שי"ן שמאלית

ט ג מְנַשְׂאִים: דגש חזק בשי"ן והשווא הוא נע, הקורא נח משבש משמעות (אז יישמע מלשון נסיון)

ט ד וְשָׁמְעוּ הוֹלְךְ בְּכָל-הַמְדִּינֹת: טעם טפחא בתיבת וְשָׁמְעוּ והשי"ן בקמץ קטן

ט ז-י: יש לשים לב להטעמת שמות בני המן, חלקם במלעיל וחלקם במלרע המסורה מזכירה מי מלעיל ומי מלרע:
כולם שמסתיימים בתא הם מלעיל. דְּלָפוֹן אֲדִלְיָא אַרְיֵסִי אַרְדִּי מלרע.

ט יב וַיִּנְתֵּן לָדָד: טעם נסוג אחור לנו"ן

ט כב נְהַפְדָּ: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל

ט כה וּבְבִאָהּ: הבי"ת הראשונה בשווא נח¹⁵!

ט כז קִימוֹ: קו"ף בחיריק חסר והיר"ד בדגש חזק ושווא נע (וכן הוא להלן פס' לא). אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים: תיבת אֵת במונח

ואינה מוקפת כפי שמופיע בקורן ודומיו

ט לא קִים: היר"ד בפתח וכן הוא בהמשך פס' לב

פרק י

י א תְּקַפּוּ: התי"ו בקמץ קטן והפ"א בדגש קל